

УДК 330.101.541

С.Ф. Черничко

Мукачівський технологічний інститут

ІНФЛЯЦІЯ ЯК МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ ПРОЦЕС

© Черничко С.Ф., 2001

У статті розглядається проблема впливу інфляції на економічний розвиток. Розкривається позитивний вплив помірної інфляції на економічні процеси в суспільстві.

The problem of influence of inflation the economic levelopment is concidered in this article. The article discloses the positive influence of the moderate inflation on tconomic processes in society.

Одним з важливих макроекономічних показників розвитку економічної системи є рівень інфляції. Важливим є не стільки рівень інфляції, скільки величина його коливання під впливом різноманітних економічних явищ.

Інфляція як макроекономічний процес означає зростання загального рівня цін. При цьому купівельна спроможність грошової одиниці зменшується.

Зростання рівня цін на окремі товари має нерівномірний характер. Навіть у періоди досить високого рівня інфляції ціни на окремі товари можуть залишатися порівняно стабільними, інші зростають повільнішими темпами, а ще інші, навіть, знижуються.

На практиці загальний рівень цін вимірюється складанням індексів цін, які є середніми величинами споживчих або виробничих цін. Індекс цін вимірює співвідношення між сукупною ціною повного набору товарів і послуг, названого “ринковим кошиком”, для даного проміжку часу і сукупною ціною ідентичної або подібної групи товарів і послуг у відліковому періоді.

Найбільш поширеним вимірником інфляції є індекс споживчих цін (ІСЦ). ІСЦ вимірює зміну вартості ринкового кошика споживчих товарів і послуг, до складу якого входять ціни на продовольчі товари, одяг, житло, паливо, транспорт, медичні послуги та інші товари, що купуються для повсякденного життя.

Індекс цін визначається зважуванням кожної ціни з врахуванням економічної важливості товару. Розраховуючи ІСЦ, кожному товару встановлюють фіксовану вагу, що пропорційна його відносній важливості у споживчих видатках сім'ї. Індекс споживчих цін розраховується щомісячно, є оперативним і найпоширенішим показником рівня інфляції.

Для визначення реального ВВП використовують ВВП – дефлятор, який є однією з різновидностей індексу цін. Він є ширший показник, ніж ІСЦ.

ВВП – дефлятор показує не лише зміну цін на споживчі товари і послуги, а й цін інвестиційних благ, товарів і послуг, які купує уряд, а також товарів і послуг, куплених і проданих на світових ринках [1]. При обчисленні ВВП – дефлятора використовують

поточну структуру обсягу продукції з врахуванням відносної важливості товарів і послуг у ринковому кошику для базового року.

Рівень цін ВВП, або дефлятор, дає змогу порівнювати ціну обсягу продукції кожного року з ціною аналогічного обсягу продукції в цінах базового року. Зростання ВВП – дефлятора в даному році порівняно з попереднім роком вказує на інфляцію; зниження – вказує на дефляцію.

Безперечно, що індекс споживчих цін та дефлятор ВВП дають різну характеристику зміни рівня цін. Це пояснюється тим, що між цими двома індексами існують три суттєві відмінності:

- дефлятор ВВП відображає зміну цін на всі вироблені товари та надані послуги, а індекс споживчих цін – тільки на ті товари, що входять до складу споживчого кошика;
- дефлятор ВВП не відображає зміну цін на імпортні товари, оскільки імпорт не входить до складу ВВП. Але до споживчого кошика входять імпортні товари, тому в індексі споживчих цін відображена зміна цін і на імпортні товари;
- третя, найсуттєвіша відмінність полягає в тому, що дефлятор ВВП є поточно зваженим, а індекс споживчих цін є базисно зваженим.

Показник ВВП, який відображає поточні ціни, тобто не скорегований на зміни в рівні цін, називають не скорегованим, грошовим, або номінальним ВВП. Так само показник ВВП, скорегований з врахуванням інфляції або дефляції, є скорегованим або реальним ВВП.

Для здійснення корегувань використовують цінові індекси Ласпейреса, Пааше і Фішера (цінові дефлятори).

Індекс Ласпейреса (або агрегатний індекс цін) показує, як змінюються ціни за два періоди, що порівнюються, якщо структура виробленого ВВП залишається незмінною [2]. Основою для розрахунків є товарна структура виробництва базисного періоду, а тому зміни у виробництві та споживанні, пов'язані з науково-технічним прогресом, не враховуються. При цьому не враховують зміни в структурі споживчих товарів, їх якості та додаткові споживчі властивості. Якщо індекс Ласпейреса, розрахований для фіксованого “кошика” споживчих товарів і послуг, то він є індексом споживчих цін.

Якщо потрібно визначити рівень інфляції з врахуванням структури виробництва поточного року, використовується індекс Пааше. Індекс Пааше частково усуває обмеженість індексу Ласпейреса. Цей показник використовується для проведення інфлювання та дефлювання ВВП.

Індекс Фішера – це середнє геометричне значення індексів Ласпейреса і Пааше та усуває їхню обмеженість.

Інфляція впливає на розвиток усього комплексу макроекономічних процесів. Визначити цей вплив та втрати від інфляції – досить важке завдання. У періоди інфляції ціни і зарплата змінюються неоднаковими темпами, тобто відбуваються зміни у відносних цінах.

Дж. Кейнс так висловився про залежність між зміною рівня цін, з одного боку, та заробітною платою і зайнятістю з іншого: "Некоторое недоумение может вызвать видимая асимметрия между Инфляцией и Дефляцией. В то время как дефляция эффективного спроса ниже уровня необходимого для полной занятости, будет уменьшаться как занятость, так и цены, инфляция выше этого уровня затронет только цены. Однако эта асимметрия есть простое отражение того факта, что, хотя наемные работники всегда в состоянии отказаться от работы в таком масштабе, при котором реальная заработная плата опускается ниже предельной тягости труда при данной величине занятости, они не в состоянии требовать предоставления работы в масштабах, при которых реальная заработная плата не превышает предельной тягости труда при данной величине занятости" [3].

Інфляційний розвиток економічної системи призводить до перерозподілу доходу і багатства між різними класами. Змінюються рівень доходів, що їх отримують різні верстви населення.

Якщо особа працює у державній установі і отримує фіксовану платню, то її реальні доходи скоротяться рівно на стільки, на скільки виростуть ціни. Адекватно зростанню цін скорочується і реальна вартість збережень населення, депозитних вкладів, страхових полісів тощо. Паралельно з цим зростуть реальні доходи у суб'єктів ринку, що отримують від зростання цін зростаючу надбавку до своїх прибутків. Це означає, що інфляція забирає в одних і віддає іншим. Тобто інфляція просто зменшує або збільшує активи, випадково перерозподіляючи багатство серед населення без будь-яких значних впливів на окремі групи.

Інфляція не завжди призводить до зниження реальних доходів населення. Вона зменшує купівельну спроможність грошової одиниці, кількість товарів і послуг, що їх можна купити на ту чи іншу купюру, але її вплив на зниження життєвого рівня населення відбувається лише тоді, коли динаміка зростання номінальних доходів відстає від динаміки інфляційного процесу.

Інфляція, яка триває досить довго, призводить до того, що суб'єкти господарської діяльності можуть передбачити її наслідки, ринки починають пристосовуватись. Поправка на інфляцію поступово передбачається у ринкових процентних ставках. Скажімо, початково в економіці була 4-відсоткова ставка та стабільні ціни, і передбачається зростання цін на 10 % на рік. Тоді за облігації платитимуть 14 %, а не 4 %. Номінальна ставка 14 % відбиває реальну процентну ставку 4 % плюс інфляційну надбавку 10 %. Перерозподілу доходу та багатства немає, коли процентні ставки відрегульовані.

За інфляції відбувається також перерозподіл доходів між кредиторами і дебіторами. Особа, що отримала на певний період позику, розплачується за неї грошми, які у зв'язку з інфляцією частково втратили свою купівельну спроможність. Вказаний механізм діє на рівні економічних відносин не лише між окремими суб'єктами ринку, а й держави, зокрема

при компенсації державного боргу. Інфляція зменшує його величину. Важливо враховувати й те, що держава може свідомо використовувати емісійну інфляцію для покриття своїх надмірних бюджетних витрат.

Багато вчених-економістів підтримують точку зору, яка розглядає помірну інфляцію, як явище, що сприяє прискоренню темпів економічного розвитку. Можна розглянути такі позитивні риси впливу інфляції (помірної) на зростання обсягу національного продукту:

1) помірна інфляція сприяє зростанню заощаджень громадян, що є основою для зростання інвестицій;

2) помірна інфляція стимулює платоспроможний попит населення;

3) інфляція спричиняє перерозподіл доходів на користь осіб, які займаються підприємництвом, що також сприяє економічному розвитку;

4) помірне зростання цін породжує оптимізм у підприємців в оцінках сподіваних прибутків, що також виступає вагомим стимулом для підтримання інвестицій на високому рівні [4].

Враховуючи це, держава у своїй політиці повинна здійснювати комплекс заходів, які мають за мету досягнення помірних, стабільних у своїй динаміці темпів інфляції [4, 5].

1. Гальчинський А. Теорія грошей. – К., 1998. – 415 с. 2. Кемпбелл Р. Макконел, Стенлі Л Брю. Макроекономіка. – Львів, 1997. – 672 с. 3. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М., 1999. – 352 с. 4. Мікроекономіка і макроекономіка / За заг. ред. С.Будаговсько. – К., 1998. – 518 с. 5. Ринок / Упоряд. авт. вступ ст. А.А.Чухно. – К., 1995. – 448 с.